



زانكۆي سۆران

فاكه‌لتی پەرورده

به‌شی زانسته‌گشتیه‌كان

قۆناغی سییه‌م

۲۰۲۳-۲۰۲۲

پيوانه و هه‌لسه‌نگاندني پەرورده‌يي

پیشه‌کی

گومانی تیدا نیه پروسه‌ی هه‌لسه‌نگاندن میژووویه‌کی دوورو درێژی هه‌یه‌و له‌وکاته‌ی مرقف راست و چه‌پی خۆی زانیوه، به‌کاری هه‌لسه‌نگاندنی شت و دیارده‌کانی چوارده‌وری هه‌لساوه، واته زانیویه‌تی وهرزی زستان ساردو وهرزی هاوین گهرم و هه‌ندیک شت رهق و هه‌ندیک تر نه‌رم، یان بۆنی گولیک خۆشتره له بۆنی گولیک تر. دواتر کاتیک مرقف فیتری پیشه‌و کاریک بووه ئه‌وا له کاتی کارکردن و راهێناندا، توانیویه‌تی لیهاوتویی شاگردو کهسانی تری چوارده‌وری هه‌لسه‌نگینی و بلی ئه‌م باشترو سه‌رکه‌وتوتره له ئه‌وه‌ی تر. دواي ئه‌وه‌ش که قوتابخانه‌و خویندنگا دروست بوون، ئیتر زیاتر گرنگی به پروسه‌ی پیوان و هه‌لسه‌نگاندن دراو له ریگه‌یه‌وه تواناو لیهاوتویی و خاله به‌هیزو لاوازه‌کانی فیرخوازه‌کانی پی دیاریده‌کرا.

پیش هه‌زاره‌ها سال چینه‌ کۆنه‌کان تاقیکردنه‌وه‌ی جۆراو جۆریان یۆ هه‌لسه‌نگاندنی توانای تاکه‌کانیان و هه‌لبژاردنی سه‌رکرده‌و و به‌ریوه‌به‌ر و فه‌رمانبه‌ری سه‌رکه‌وتوو بلیمه‌ت به‌کارهیناوه.

هه روه ها له كومه لگاي يوناني كون فهيله سوفه كاني وهك (سوقرات و هفلاتون و هه رستو)
 (فيرخوازه كاني خويان هه لسه نگانده و له ريگه ي تاقيكردنه وه ي زاره كي و پرسيا ري
 جوړاو جوړه وه ، تواناو ليها توويه كاتيان دياريكردوه .

نيتر به نه م شيوه يه مروث له سه رجهم قوناغه كاني ژياني و له هه موو كومه لگاك
 پيوستې به پيوان و هه لسه نگان ندن بووه و به كاري هيناوه ، هه چنده له سه رهدا جوري
 تاقيكردنه وه و كه رسته و ناميره كان ساده و ساكار بوون ، به لام له گه ل هه موو نه و كه م
 و كورتiane ، هه ر به كاريان هيناوه و له ژياني روژانه دا سووديان ليوه رگرتوون ، سه رهدا
 زوربه ي تاقيكردنه وه كان زاره كي بوون دواتر بوون به نووسين ، يه كه م جار زياتر بو
 هه لسه نگاندى كارو چالاكي و پيشه و فيربوون به كارد ههات ، دواتر گه شه ي كردو و بو
 بواري پيوان كردني زيره كي و كه سايه تي و هه زوو ناراسته و به ره و داهيئان و توانان
 و كارامه بيه كان .

له كوردستانيش وهكو ناوچه يه كي ئيسلامي قوتابخانه ي ئاييني (حوجره كان) ليووه ،
 هه لسه نگانده كان به زوري به شيوه ي زاره كي بووه .

(هالفريد بينيه) ي فهره نسي يه كه م كه سه كه له سالي (۱۹۰۵) به هاوكاري (سيمون) ي
 هاوه لي يه كه م زيره كي پيويان ناماده كردو به مه به ستي پيوان كردني زيره كي و ليها تووي
 و تواناي فيربووني فيرخوان ، به كاريان هيناو له ريگه يه وه مندل و فيرخوازه زيره ك و
 بليمه ته كانيان له مندل و فيرخوازه مام ناوه ندي يان دواكه و توو بيركوله كان ،
 جيا ده كرده وه ، نه م زيره كي پيو و تاقيكردنه وه ي بينه بوو به سه رچاوه و هانده ر بو داهيئان
 و داناني چنده ها نه زمون و تاقيكردنه وه و زيره كي و به هره پيو .

تاكو كوتايي نيوه ي يه كه مي سه ده ي نوزده زوربه ي تاقيكردنه وه كان له سه ر بنه ماي
 توانستي (وه لامدانه وه و خويندنه وه) ديا ري ده كان ، زور به كه مي گرنگي به نووسين
 ده درا .

به لام دواتر هه نديک زانا جه ختيان له سهر نووسين کرده وه له تاقيردنه وه کان بو ئه وه ي ئاستي نووسيني که سه که له تهک زاره کی و ده ريرين به کار بيټ.

له سهره تاي سده ي بيستم پيوانه و هه لسه نگاندى پيشکه وتني به خو وه بيني به ده سته وتي ئه کاديمي فيرخوازان به سترايه وه و ئاستي ژيري و حه ز و ئاره زوو و ئاراسته و گونجاني که سايه تي و بيرکردنه وه ي به خو ه گرت.

چه مکی پيوانه کردن (القياس) (Measurement)

پيوانه کردن: بریتيه له و پرؤسه يه ي که تيايدا ژماره دهریت به شت و خاسيه ت و تاک و که سه کان که به نيازین زانياريان له سهر کؤبکه ينه وه به به کاره يتاني ئامرازيکی پيوانه کردن (ئامرازيکی کؤکردنه وه ي زانيارى).

پيوانه کردن: بریتيه له کؤکردنه وه ي زانيارى و داتا له سهر خاسيه ت و مؤرکی بونه وه ر و ديارده و تهنه کان، به مه به ستي ديارى کردنى بره کانيان.

له بواری دهر و نزانيدا پيوانه کردن بریتيه له داييرى کردنى خاسيه ت و خه سلته تکانى مرؤف (عه قلى، هه لچونى، کومه لايه تي، جه سته ي و جوليه ي) له ريگه ي پيدانى ژماره و ديارى کردنى برى ئه و خاسيه ته.

له بواری په روه رده دا پيوانه کردن: بریتيه له برى فيربوونى فيرخوازان، ئه مه ش له ريگه ي به کاره يتاي جوره ها تاقيردنه وه ي زاره کی و نووسين و به ئه نجامگه ياندى کاره که له مه يدانى پراکتیکيدا.

پيوانکردن راسته‌وخۆيه ، كاتيک كه پيوانى دريژى يان كيشى كه سيك يان ديارده‌يه ك ده‌كه‌ين

يان ناراسته‌وخۆيه، له كاتيكا كه له ريگه‌ي گه‌رمى پيوه‌وه پيوانى پله‌ي گه‌رما ده‌كه‌ين، يان كاتيک له ريگه‌ي زيره‌كى پيوه‌وه، پيوانى زيره‌كى مروّف ده‌كه‌ين، هه‌موو ديارده‌يه ده‌روونيه‌كان ناراسته‌وخۆ پيوان ده‌كرين، له‌به‌ر ئه‌وه‌ي بوونى مادديان نيه، به‌لكو ئيمه‌خۆمان ناوه‌كانى وه‌كو(زيره‌كى، ئازايه‌تى، بيركردنه‌وه، داهينان، كه‌ساييه‌تى، توڤه‌بوون ، شه‌رم، ترس، به‌هره و دلّه‌راوكى..... هتد) له‌و دياردانه‌ ده‌نيين، به‌لام له راستى و واقيعدا هيج بوونىكى ماددى و به‌رجه‌سته‌يان نيه‌يه.

كه‌واته ده‌توانين بلّين پيوانه‌كردنى راسته‌وخۆ ساده‌تر و ئاسانه‌تره له پيوانه‌كردنى ناراسته‌وخۆ چونكه له پيوانه‌كردنى راسته‌وخۆدا يه‌كسه‌ر پيوانى ديارده‌كه (دريژى، به‌رزى، پانى، بالا..... هتد) ده‌كه‌ين و له‌به‌رچاوه به‌لام له پيوانه‌كردنى ناراسته‌وخۆدا ناتوانين پيوانه‌ي ديارده‌كانى(زيره‌كى. شه‌رمى، توڤه‌يي، ترس، تيگه‌يشتن..... هتد) بكه‌ين چونكه هه‌ست پيكره‌وه له‌به‌رچاوه نين و گريمان و چه‌مكى ناديارن، به‌لكو له ريگه‌ي كاريگه‌ريانه‌وه هه‌ستيان پنده‌كه‌ين.

به‌واتيه‌كى تر ئيمه ناتوانين به‌ شيوه‌يه‌كى راسته‌وخۆ پيوانى زيره‌كى يان بروا به‌خۆبوون يان چه‌زوو ئاره‌زوو بكه‌ين، به‌لكوو ده‌توانين پيوانى ده‌رئه‌نجام و كاريگه‌ريه‌كانى ئه‌و ديارده‌يه بۆنموونه (زيره‌كى) بكه‌ين، واته زاناکان كۆمه‌ليک ره‌فتارو خاسيه‌تيان ده‌ستنيشان كردووه كه ئاماژهن و بۆ ره‌نگدانه‌وه‌ي كاريگه‌رى زيره‌كى ده‌گه‌رينه‌وه، واته ئيمه ده‌توانين پيوانى ئه‌و ره‌فتارو خاسيه‌تانه بكه‌ين كه ئاماژهن بۆ زيره‌كى (نه‌ك زيره‌كى خۆي).

چي پيوانه ده گريټ؟

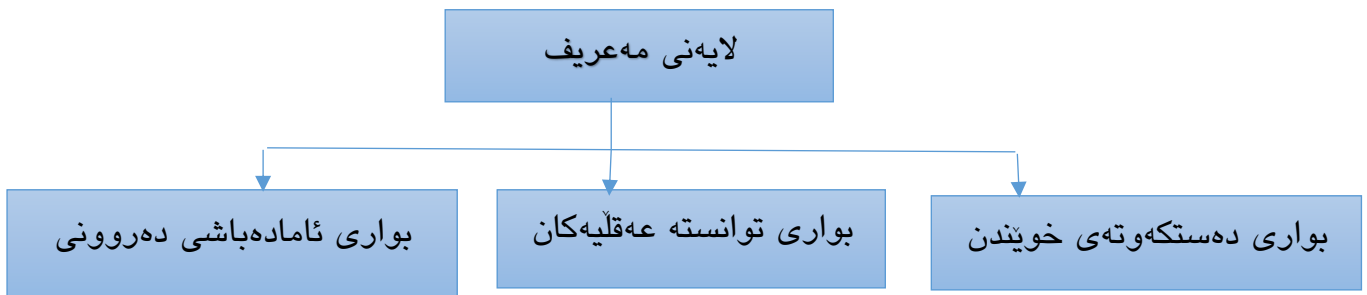
خاسيه ته كان پيوانه ده گريټ:

خاسيه ته كان (سماة) چييه: هه موو سيفه تيکه که واکه كان هه يانبيټ و جيايانبکاته وه له که سه کاني تر، وه تاکه كان يه کسان نين له و خاسيه تانه ي که هه يانه که هوکاره که ي جياوازي تاکايه تيبه (الفروق الفرديه).

خاسيه تي زيره کي: توانستيکي عه قلي گشتييه، به لام چه ندين خاسيه تي تر له خو ده گريټ وه ک توانستي ژمياري و زمانه واني و جووله يي.

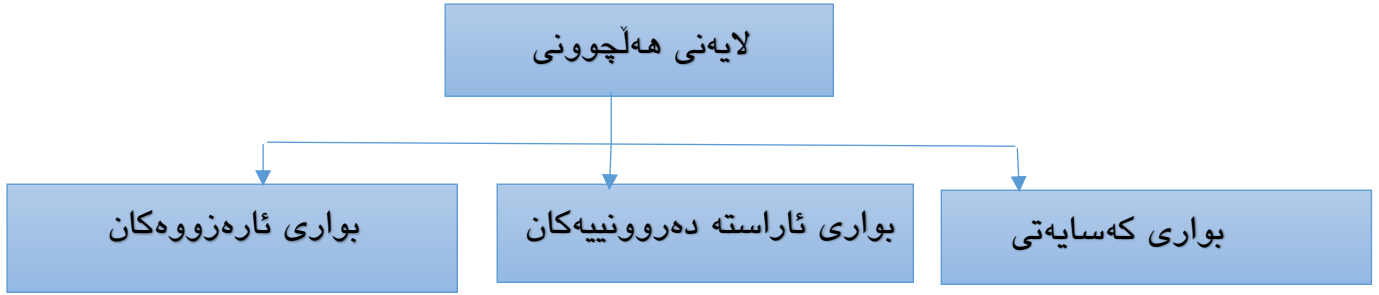
بواره کاني پيوانه کردن

1. لايه ني مه عريفي: نه وپه ري کردار يا خود نمره داواکراوه، بويه که سي پيوانه کراوه ده گريټ نمونه بيت يان کومه لگابيت، وه کاتيش يه کيکه له فاکته ره گرنگه کان.



2. لايه ني هه لچووني: جوانترين کردار داواکراوه (واته گه پان به دواي جوانترين رهفتار)

بؤنمونه راستگوترين که سمان پيويسته، وه ليږده دا کات کراوه يه و گرنگي پينادريټ.



تايبه تمه نديه كانى پيوانه ي پوره ده يي

١. ته واو نيه واته نوقصانه (بو نمونه له كاتى تاقيكردنه وه له كتيبيكى ٢٠٠ لاپه ره ييدا ته نها چند پرسيارىك ديته وه كه له ٥ تا ٦ لاپه رده ايه، واته پرسيار له ته واوى بابه ته كه ناكريت).

٢. ناراسته وخوييه واته ليزه دا ته نها پشت به ئامازه دياره كان ده به سترىت كه خاسيه ته كان ديارى ده كات.

٣. نه بوونى سفرى راسته قينه (واته هينانى سفر له تاقيكردنه وه يه كدا ماناى ئه وه نيه كه ئه و قوتاييه هيچ له و بابه ته نازانيت).

٤. ريژه ييه (واته نمره كان ريژه يين و هيچ واتايه ك ناگه يه نن تاوه كو به راورد نه كريت به هاوپوله كانى) ئه گهر قوتاييه ك له به شى دهروونزانى له زانكووى سوران به نمره ي ٧٥% يه كه م بيت، به لام كاتيك نمره كه ي به راورد ده كريت به نمره ي قوتايى يه كه مى هه مان به ش له زانكووى سه لاهه ددين كه به ٩١% يه كه م بووه، ئه و به يه كه م ئه ژمار ناكريت.

٥. ئه گهرى هه له كردنى هه يه: به هووى ئه وه ي له گه ل شتى جيگيردا مامه له ناكات به لكو خاسيه تى گورينيان تيدايه وه له چه ند لايه كه وه هه له دروست ده بيت.

۱. هه‌وه‌سه‌ی تاقیکردنه‌وه‌که هه‌نجام ده‌دات.
 ۲. که‌سی پیوانه‌کراو.
 ۳. خودی پیوه‌ره‌که.
 ۴. بارودوخی هه‌نجامدانی پیوه‌ره‌که.
- دوو جوړ هه‌له هه‌یه له پیوانه‌کردن هه‌وانیش هه‌له‌ی ریکخراو یاخود هه‌له‌ی هه‌په‌مه‌کی (ناریکخراو).

هه‌وه‌ی شایه‌نی باسه هه‌له‌ی هه‌په‌مه‌کی ده‌رته‌نجام و مه‌ترسیه‌کان وه زیانه‌کانی زیاترن له هه‌له‌ی ریکخراو چونکه هه‌له‌ی هه‌له‌ی لایان چهند تاکیکه‌وه دروست بووه.

هه‌وه‌چه‌مکانه‌ی که‌په‌یوه‌ندیان به‌پیوانه‌کردن هه‌یه

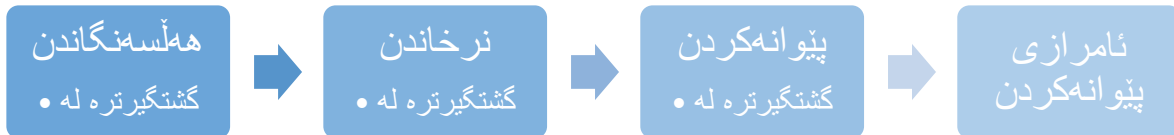
1. **ن‌امرازی پیوانه‌کردن (تیست):** چهندین ن‌امراز هه‌یه به‌لام له پرۆسه‌ی فیترکردندا به‌زوری تیست به‌کاردیته‌که‌له کومه‌لیک وروژینه‌ری ریکخراو یان چهند پرسیاریکی زاره‌کی یان نووسراو یان هه‌نجامدانی کاریک به‌شیوه‌ی کرداری یان وینه‌کیشانهتد، پیکدیته‌که‌که‌سانی تیسکراو (فیترخوازن) ده‌وروژینه‌ریته‌ بوئه‌وه‌ی وه‌لامی بده‌نه‌وه.
2. **ن‌رخاندن (تقیم) (Valuation):** بریاردانه له‌سه‌ر مه‌ودای جیته‌جیکردنی ن‌امانجه په‌روه‌ده‌یی‌ه‌کان یان فیترکاریه‌کان و ده‌ست‌نیش‌ان‌کردنی لایه‌نی به‌هیز-لاواز یان باش-خراپهتد

3. هه‌سه‌نگاندن (تقویم) (Evaluation): جگه له‌کاره‌کانی نرخاندن، هه‌له‌ده‌ستی

به‌دۆزینه‌وه‌و پېشنیارکردنی چاره‌سه‌ر بۆ خاوه‌ن ئاسته‌لاوازه‌کان، هه‌روه‌ها چۆنیه‌تی باشت‌کردنی ئاسته‌به‌هیزه‌کان یان به‌لایه‌نی که‌م پارێزگاریکردنی له‌وئاسته‌به‌رزیه‌یان.

4. پیوانه‌کردن (قیاس) (Measurement):

به‌لام پرۆسه‌ی هه‌سه‌نگاندن له‌نیۆ ئه‌و چوار چه‌مکه‌دا له‌هه‌موویان گشتگیرتره‌ به‌هۆی ئه‌وه‌ی که‌ناتوانین هیچ لاوازیه‌ک باشت‌ربه‌کین به‌بێ ئه‌وه‌ی پېشتر نرخاندنمان بۆی نه‌کردبیت و لایه‌نی که‌موکوریمان ده‌ستنیشانکردبیت، هه‌روه‌ها ناتوانین بریاری پېشوه‌خته‌ بده‌ین له‌سه‌ر ئاستی هیچ تاکیک یان فی‌رخوازیک بێ ئه‌وه‌ی پېشتر پیوانه‌مان بۆنه‌کردبیت، وه‌بێگومان هیچ پیوانه‌کردنیک به‌بێ به‌کاره‌ینانی ئامرازیک پیوانه‌کردن ئه‌نجام نادریت.



ئامرازه‌کانی پیوانه‌کردن

1. ئه‌وه‌ی که‌ تېست‌کراو ده‌یلت له‌سه‌ر خۆی.
2. ئه‌وه‌ی که‌ له‌لایه‌ن که‌سانی تره‌وه‌ زانیاری له‌سه‌ر که‌سی تېست‌کراو ده‌دریت وه‌کو خیزانه‌که‌ی، هاوریکانی،هتد.
3. ئه‌وه‌ی که‌ تېست‌کراوه‌که‌ له‌هه‌لوێستیک دیاریکراو دا ئه‌نجامی ده‌دات به‌شیوه‌یه‌کی کرداری، وه‌ئه‌مه‌یان به‌پراستگۆترین ئامرازی پیوانه‌کردن داده‌نریت به‌هۆی ئه‌وه‌ی که‌سیک بلیت ده‌توانم جیاوازه‌ له‌ توانیم.